

AKAAN HAUTAUSMAAINVENTOINTI 2016

1.JOHDANTO

Akaan kaupunki koostuu kolmesta keskuksesta, Toijalasta, Viialasta ja Kylmäkoskesta. Nykyinen Akaan kaupunki sai alkunsa vuonna 2007, kun Toijalan kaupunki ja Viialan kunta liittyivät yhteen. Lähikunta Kylmäkoski tuli mukaan liitokseen 2011.

Tässä inventoinnissa käsitellään Akaan Toijalan vuonna 1890 perustettua ns. uutta hautausmaata ja siihen liittyviä rakennuksia. Alueesta käytetään jatkossa sen virallista nimeä Akaan hautausmaa. Inventointi tehtiin 13.6.-28.7.2016. Työn tilasi Akaan seurakunta ja työhön saatiin tukea Tampereen hiippakunnan tuomiokapitulilta. Hautausmaainventoinnin toteutti FM Heli Haavisto Pirkanmaan maakuntamuseosta.

Akaan hautausmaa sijaitsee Toijalan keskustan lounaispuolella, Sontulantien varressa. Hautausmaa on noin viiden hehtaarin kokoinen ja siellä on 3662 hautapaikkaa. Inventoitava alue käsittää hautausmaan vanhimman osan (osastot A ja B) sekä vuonna 1922 hankitun hautausmaan ensimmäisen laajennusosan pohjoispuolen (osastot C ja D).

Hautausmaalla on kaksi kappelia, vuonna 1928 valmistunut arkkitehti Gustaf Roution suunnittelema klassistinen vanha kappeli hautausmaan keskiosassa, sekä arkkitehti Mikael Nordenswanin suunnittelema uusi kappeli vuodelta 1965 hautausmaan itäpuolella. Kappelit on inventoitu erikseen raportin kohdassa rakennukset.

Raportin lopussa on kuvaliitteet yhteismuistomerkeistä ja osastojen A-D erityispiirteistä, hautausmaan vanhimmista 1890-luvun muistomerkeistä ja hautausmaalle haudatuista paikallisista merkkihenkilöistä, luettelo inventoiduista muistomerkeistä osastoittain ja viimeisenä hautausmaan kartat.

Akaan hautausmaan Vanha kappeli 1928

2. HAUTAUSMAIDEN KULTTUURIHISTORIALLINEN ARVOTTAMINEN

Museovirasto ja Kirkkohallitus ovat julkaisseet Hautausmaiden inventointioppaan (2015), jonka pohjalta Akaan hautausmaan inventointi on tehty. Inventointioppaassa määritellään hautausmaainventoinnin sisältöä ja hautausmaiden kulttuurihistoriallisia arvoja.

Hautausmaille on tyypillistä kerroksellisuus. Ne muovautuvat pitkien aikojen kuluessa ja kertovat usein monipuolisesti paikkakunnan historiasta, yksittäisten ihmisten elämästä ja myös laajemmista historian käännekohtista. Hautausmaat toimivat merkittävinä muistamisen paikkoina. Muistaminen voi olla yksityisen ihmisen muistamista, oman suvun vaiheiden muistelua pitkällä aikavälillä tai yleisempää esim. kansakunnan vaiheiden muistelua. Hautausmaat ovat myös surun ja suremisen paikkoja, joissa ympäristön rauhallisuus ja kauneus ovat voimakkaasti läsnä.

Hautausmaan yksittäiset muistomerkit muodostavat olennaisen osan ympäristön yleiskuvasta. Akaan hautausmaan inventoinnissa hautamuistomerkkien arviointiperusteina on käytetty seuraavia, hautausmaiden inventointioppaassa määriteltyjä piirteitä:

- historian näkökulma, esim. henkilöhistoria, tapahtumahistoria
- taiteen näkökulma, esim. kuvanveisto, arkkitehtuuri
- käsityön näkökulma, esim. kivenkäsittely, taonta- ja valutyö
- muistomerkin tyyppi, esim. malli, materiaali, koristeaiheet
- muistomerkki osana hautakorttelia ja hautausmaaympäristöä
- muistomerkin säilyneisyys ja kunto

Inventoinnissa on käsitelty myös muistomerkkien alkuperäisyyttä, harvinaisuutta (esim. ketjuhaudat ja rautaristit Akaassa), ympäristöarvoa, symboliarvoa, muistomerkeissä olevia ammattinimikkeitä, muistolauseita, raamatunkohtia ja kiven tai ristin valmistajatietoja. Yksittäisen muistomerkin merkitys muodostuu useasta piirteestä ja muistomerkin suhteesta hautausmaan kokonaisuuteen ja ympäristöön.

3. INVENTOINNIN TOTEUTUS JA SISÄLTÖ

Akaan hautausmaan inventointi koostui taustatutkimuksesta, kenttätöystä hautausmaalla, inventoitujen muistomerkkien valokuvauksesta ja tietojen tallentamisesta, arkistolähteiden tutkimisesta, paikallishistorian tuntijoiden haastatteluista ja loppuraportin kirjoittamisesta. Inventointiraportti tulostettiin kolmena kappaleena, joista yksi tulee Akaan seurakunnalle, toinen Tampereen hiippakunnan tuomiokapitulille ja kolmas Pirkanmaan maakuntamuseolle. Inventointiraportti, kuvaliitteet ja valokuvamateriaali tallennettiin Tampereen museoiden Siiri-tietokantaan. Tietokannassa oleviin rakennetun- ja kulttuuriympäristön kohteisiin koko Pirkanmaan alueella voi tutustua osoitteessa <http://siiri.tampere.fi>.

Inventoinnissa käytiin läpi hautausmaan osastot A-D. Osastot A ja B muodostuvat hautausmaan alkuperäisestä vuonna 1890 käyttöön otetusta maa-alueesta, ns. vanha hautausmaa. Osastot C ja D ovat hautausmaan vuonna 1922 hankittua ensimmäistä laajennusosaa, joka otettiin käyttöön kahdessa vaiheessa 1937 (C ja D) ja 1955 (E). Inventoitava alue on noin kahden hehtaarin kokoinen ja sillä on noin 1500 hautapaikkaa.

Akaan seurakunta teki hoitamattomien hautapaikkojen kuulutuksen Toijalan ja Viialan hautausmailla 11.4.2013. Akaan Toijalan hautausmaalla oli kuulutettuja hautapaikkoja 128 kappaletta. Koska inventointi tehtiin tiukalla aikataululla, kaikkien kuulutettujen hautapaikkojen inventointi ei ollut realistista. Kuulutetuista hautapaikoista keskityttiin osastoon A, joka on hautausmaan vanhinta osaa. Osastossa A on 26 kuulutettua hautaa, jotka kaikki inventoitiin. Osastosta B inventoitiin neljä kuulutettua muistomerkkiä.

Kaikki osastojen A, B, C ja D kuulutetut hautapaikat (82 kpl) käytiin läpi ja valokuvattiin. Tarkempaan inventointiin otettiin 43 muistomerkkiä osastoista A ja B. Näistä osastossa A sijaitsi 32 muistomerkkiä ja osastossa B 11 muistomerkkiä. Kuulutettujen muistomerkkien lisäksi osastoista inventoitiin paikallisesti merkittävien henkilöiden muistomerkkejä ja hautausmaan vanhimman kerroksen, 1890-luvun muistomerkkejä.

Inventointiraportin liitteinä on hautausmaakarttoja, joita käytettiin inventoinnin pohjana. Hautausmaakarttoihin on merkitty inventoinnissa läpikäydyt alueet ja inventoidut yksittäiset hautamuistomerkit. Inventoinnissa läpikäydyistä osastoista A-D on kuvaliitteet, joissa esitellään kunkin osaston erityispiirteitä. Hautausmaan sankarihauta-alue ja yhteismuistomerkit on käsitelty omana kokonaisuutenaan. Lisäksi liitteenä on luettelo hautausmaan jäljellä olevista 1890-luvun hautamuistomerkeistä ja niiden sijaintipaikat.

Inventoinnin lopussa esitetään suositus hautausmaan jatkotoimista. Seurakunnan hoidettavaksi suositeltavat, kuulutetut ja seurakunnan haltuun palanneet hautapaikat on koottu osastokohtaiseen luetteloon, jota voi käyttää jatkotoimia suunniteltaessa.

Inventoinnissa saatiin erityisen paljon apua ja tietoja paikallisilta toimijoilta, etenkin Akaan seudun sukututkijoiden puheenjohtaja Pekka Ahlforsilta ja Akaan entiseltä kirkkoherralta Sauli Turjalta. Myös Akaa-seuran jäsenet ja seurakunnan puutarhuri Paula Pastell antoivat arvokkaita tietoja.

Kirjallisina lähteinä olivat pääasiassa Akaan historia -kirjat, aiemmat rakennetun- ja kulttuuriympäristön inventoinnit alueelta ja vielä painamaton lähde, Sauli Turjan parhaillaan tekemä Akaan seurakunnan historia. Seurakunnan arkistoihin perehtyminen jäi aikataulun tiukkuuden vuoksi vähäiseksi, mutta kirkkoherra Sauli Turjan välittämät tiedot korvasivat tätä hyvin.

Osaston B länsireunan käytävä ja hautausmaan vanhin hautaus,
Sepänleski Kreeta Mikontytär 15.1.1800 - 2.7.1890 (B6_01_020)

4. AKAAN HISTORIAA

Akaan alueen kuntaliitosten historia on pitkä ja vaiherikas. Viime vuosisadan alussa silloinen Akaan kunta alkoi hajota Kylmäkosken itsenäistyessä Akaasta 1910. Viiala erosi Akaasta vuonna 1932. Akaan kunta lakkautettiin vuoden 1946 alussa ja sen jäljelle jääneestä osasta muodostettiin Toijalan kauppal. Seurakunnan nimenä säilyi tästä huolimatta Akaan seurakunta. Vuoden 1975 alussa Toijalaan liitettiin Valkeakosken kaupungista aiemmin Sääksmäkeen kuulunut noin 17 neliökilometrin kokoinen Tyrisevän alue. Kunnallislain muutoksen nojalla Toijala muuttui kauppalasta kaupungiksi vuoden 1977 alussa.

Nykyinen Akaa sai alkunsa vuonna 2007, kun Toijalan kaupunki ja Viialan kunta liittyivät yhteen Akaan nimeksi kaupungiksi. Lähikunta Kylmäkoski tuli mukaan liitokseen 2011 ja Akaasta muodostui kolmen keskustan kaupunki.

4.1. Akaan kirkko ja hautausmaat

Akaan Toijalassa on ollut kappeli tai kirkko ainakin 1400-luvulta lähtien. Kirkko on sijainnut keskustassa, vanhan hautausmaan yhteydessä. Akaan keskustassa on edelleen vanha hautausmaa, jossa on 1500-luvun alussa rakennettu kivisakasti, kaksi hautakammiota ja kolmisenkymmentä muistomerkkiä. Vanhan hautausmaan alue on määritelty Museoviraston rakennetun ympäristön (RKY) kohteissa erityisen arvokkaaksi kulttuuriympäristön kohteeksi ja suojeltu muinaismuistolaille. Hautausmaan puukirkko ei ole säilynyt.

Akaan nykyinen kirkko torin laidalla valmistui 1817. Piirustukset kirkkoon teki Charles Bassi. Keskustan lounaispuolella sijaitseva uusi hautausmaa otettiin käyttöön loppukesällä 1890. Kirkolta hautausmaalle johtava koivukujanne istutettiin 1908. Akaan Toijalassa on kolme hautausmaata: vanha hautausmaa, inventoinnissa käsiteltävä 1890 perustettu ns. uusi hautausmaa ja Riihiniemessä sijaitseva punaisten hautausmaa vuodelta 1918.

Kaikilla Akaan aluekeskuksilla; Toijala, Viiala ja Kylmäkoski, on omat kirkkonsa ja hautausmaansa. Viialan nykyinen kirkko on rakennettu 1950 ja vuonna 1927 perustettu hautausmaa sijaitsee kirkon lähistöllä. Viialassa on myös kansalaissodan aikainen Kitulan hautausmaa. Kylmäkosken kirkko ja hautausmaa on vuodelta 1900. Lisäksi Kylmäkosken terveyskeskuksen lähellä olevalla mäellä on pieni, käytöstä poistunut hautausmaa.

4.2. Rautatie ja pienteollisuus

Akaan keskuskylän Toijalan elämä mullistui, kun siitä tuli vuonna 1876 käyttöön vihittyjen Hämeenlinnan ja Tampereen välisen rautatien sekä Turun radan risteyspaikka. Vanha Toijalan kyläkeskus tuhoutui suurimmaksi osaksi vuonna 1886 sattuneessa tulipalossa, minkä jälkeen asutuksen painopiste siirtyi rautatieaseman tuntumaan. Vuonna 1880 Toijalassa asui 27 rautatievirkailijaa ja -työläistä; vastaava luku vuonna 1920 oli jo 129. Suomen Rautatieläisyhdistyksen ensimmäinen haaraosasto perustettiin Toijalaan vuonna 1890. Toijalan asemalta rakennettiin radat myös Vanajaveden rannassa sijainneeseen satamaan vuonna 1927 ja Valkeakoskelle vuonna 1938. Suurin osa satamaradasta purettiin sen jäädessä moottoritien alle 1990-luvun lopulla.

Rautateiden tulo vaikutti paikkakunnalla myös torpparien määrään. Kun metsien arvo nousi ja maanomistajat korottivat torppien vuokria, suuri osa torppareista luopui viljelmistään ja siirtyi rautateiden palvelukseen.

Liikenneyhteyksien ansiosta paikkakunnalle nousi teollisuutta. Vuonna 1876 toimintansa aloitti oluttehdas, joka valmisti kunnan määräyksestä 1890-luvulta lähtien vain virvoitusjuomia. Vuonna 1898 perustettiin Toijalan Kaidetehdas (kts. Pihlgren, Pihola), jonka tunnetuimpia tuotteita olivat kangaspuut. Vuosisadan vaihduttua Toijalasta muodostui huomattava tapettiteollisuuden keskus. Vuonna 1903 aloitti toimintansa Toijalan Tapettitehdas (ent. Hellberg & kumppanit), vuonna 1927 Uusi Tapettitehdas ja vuonna 1930 Pihlgren & Ritolan Tapettitehdas. Toijalassa valmistui pitkään 60 prosenttia kaikesta Suomessa tuotetusta tapetista. Vielä 1970-luvulla Toijalassa toimi kolme Suomen silloisista kuudesta tapettitehtaasta.

Akaan hautausmaalla on hyvin nähtävissä paikallishistorian kehityskaari. Erityisesti nousevat esiin hautausmaan vanhimmassa osassa (A ja B) sijaitsevat kartanonomistajien ja tilallisten sukuhaudat, pienteollisuuden edustajat (etenkin tapettiteollisuus), sekä rautatieläisten määrä ja rautatiealan ammattien arvostus. Hautausmaalta löytyy helposti 20-30 muistomerkkiä joissa on mainittu rautatiealan ammatteja.

5. AKAAN HAUTAUSMAAN HISTORIA JA LAAJENNUSVAIHEET

5.1. Hautausmaan vanha osa 1890

Akaan keskustassa sijaitseva vanha hautausmaa oli ollut ahdas jo vuosikymmeniä. Vielä 1870-luvulla sitä laajennettiin talkoilla. Uutta hautausmaa-aluetta etsittiin ja sitä varten oli useita vaihtoehtoja. Akaan seurakunta päätyi valinnassaan Sipilän talon omistamaan maa-alueeseen, joka sijaitsi keskustasta kohti Sontulaa kulkevan tien varressa. Paikkaa kutsuttiin Hietasen harjuksi ja Leanderin mäeksi.

Akaan seurakunnan arkistosta puuttuvat tiedot vuosista 1884-1888 lähes kokonaan. Sipilän tilan maiden ostosta ei ole säilynyt selkeitä dokumentteja, joten alueen luovutuskirja seurakunnalle on päivätty vasta 27.3.1972.

Ensimmäinen merkintä hautausmaahan liittyen on kirkonkokouksesta 20.6.1889. Silloin hautausmaan sijoituspaikka oli jo päätetty, ja kokouksessa tehtiin päätös hautausmaa-alueen käyttöönotosta piirilääkärin suositusten mukaisesti. Kirkonkokouksessa 20.7.1890 päätettiin, että "hautaamista varten jaetaan uusi hautausmaa kahteen osaan siten, että neljän kyynärän levyisellä käytävällä erotetaan kolmas osa (1/3) koko hautausmaasta sukuhautoja varten. Jäännös alapuolella käytetään yhteisiä hautoja varten ja haudataan ruumiit riviin alhaalta ylöspäin keskikäytävän saakka. Toinen käytävä laitetaan hautausmaan portilta poikki hautausmaan alas asti ja portin levyinen." Hautausmaa-aluetta kunnostettiin 1880-luvulla käyttöön työvelvoitteella. Päätöksen mukaan "jokainen työhön kykenevä 16 vuotta täyttänyt on velvollinen tulemaan päivätöihin, tai maksamaan 2 markkaa mieheltä ja markka viisikymmentä penniä naiselta".

Akaan hautausmaa vihittiin käyttöön loppukesällä 1890. Ensimmäinen uuteen hautausmaahan haudattu oli sepänleski Kreeta Mikontytär (k.2.7.1890), hautapaikka B6_001_020. Hänet haudattiin hautausmaan luoteiskulmaan ns. rivihauta-alueelle. Hautapaikka on säilynyt ja haudan muistomerkkinä on rautaristi.

Akaan hautausmaan vanhin osa käsittää nykyisen hautausmaan osastot A ja B. Hautausmaa sijaitsee osin tasamaalla (osasto A, pohjoisosa) ja osin etelään suuntautuvassa rinteessä (osasto B). Jo hautausmaan ensimmäiselle alueelle tehtiin pengerryksiä alueen saattamiseksi hautausmaaksi sopivaan kuntoon. Hautausmaan ensimmäinen suunnittelija ei ole tiedossa, mutta hautausmaalle on tehty suunnitelma, rivit ja hautausjärjestys.

Hautausmaalla on ollut aikojen kuluessa erilaisia käyttörakennuksia. Kirkonkokouksessa 28.6.1891 päätettiin ottaa hautausmaan paari- ja kalustuhuoneeksi käyttämättömänä ollut "Kalle Footelin huoneus". Rakennus on kertomatiedon mukaan sijainnut nykyisen sankarihautausmaan lähetyvillä. Rakennus on nykyisin hävinnyt.

5.2. Ensimmäisen laajennusosan hankinta 1922

Hautausmaan ensimmäinen laajennusosa hankittiin silloisen hautausmaa-alueen eteläpuolelta vuonna 1922. Maa-alue sijaitsi erityisen vaikeassa, lähes "rotkomaisessa" maastossa ja vaati vuosia kestäneitä kunnostustoimia. Hautausmaan laajennusosa otettiin käyttöön kahdessa vaiheessa, ensimmäinen 1937 ja toinen 1955.

Akaan hautausmaan laajennustarve tuli ajankohtaiseksi kansalaissodan jälkeen 1919. Vaihtoehtona oli myös uuden hautausmaan perustaminen. Aihe nivoutui myös kansalaissodan tapahtumiin. Esitettiin, että teloitettujen punaisten hautausmaa Riihiniemessä tulisi uudeksi hautausmaa-alueeksi. Samoin oli esillä täysin uuden paikan hankkiminen edempää Sontulantien varrelta.

Kirkkovaltuuston kokouksessa 26.5.1921 oli käsiteltävänä ehdotus hautausmaan eteläpuolella olevan Metsolan palstan hankkimisesta laajennusosaksi. Punaisten joukoissa taistellut räätäli Edvard Metsola oli

tuolloin vankileirillä Tammisaarella ja asiaa kysyttiin häneltä kirjeitse. Kauppa syntyi 27.4.1922. Palstalla olleet rakennukset myytiin huutokaupalla. Hankitun maa-alueen koko oli noin kaksi hehtaaria. Laajennusosan ostosta alkoivat pitkäaikaiset kunnostustoimet ja maanajo jyrkälle rinnetontille.

Hautausmaan ensimmäisen laajennusosan hankinnan yhteydessä laitettiin vireille myös hautausmaan kappelin ja ruumiskellarin rakentaminen. Arkkitehti Gustaf Roution suunnittelema kappeli valmistui 1928 vanhan hautausmaan etelä laidalle. Vanhaa kappelia on käsitelty tarkemmin inventointiraportin osiossa "Rakennukset".

Akaan hautausmaan hoito ja ympäristön tilasta huolehtiminen liittyivät ajan yleisiin ilmiöihin. Hautausmaiden hoitoon alettiin kiinnittää Suomessa huomiota etenkin 1900-luvun alkuvuosina. Taustalla olivat mm. Ruotsista ja Saksasta saadut vaikutteet. Suomessa hautausmaiden tilannetta nostivat esille mm. vuonna 1919 perustettu Kristillinen taideseura. Pastori V.I.Forsmanin julkaisu "Hautausmaista. Niiden järjestämisestä ja kaunistamisesta" ilmestyi 1926 ja kirjailija Maila Talvion kuvateos "Jumalan puistot" 1927. Hautausmaat ympäristöinä ja yhteisen muistamisen paikkoina alkoivat saada laajempaa huomiota.

Akaalla perustettiin rehtori K.S. Ahoniuksen ja entisen varikonhoitajan, insinööri E.F. Holmbergin esityksen perusteella seurakunnalle "hautausmaan kaunistusrahasto" jo joulukuussa 1924. Rahaston ideoijat, Ahonius ja Holmberg lepäävät nykyisin Akaan hautausmaalla kauniissa ja vaikuttavassa ketjulla rajatussa sukuhaudassa (A1_01_005-007 Holmberg, A1_04_041-043 Ahonius). Vuonna 1944 hautausmaan kaunistusrahaston nimi muutettiin "Yksityisten hautojen hoitorahastoksi" ja tähän liitettiin seurakunnalle testamenttina tulleen Viialan kartanon omistajaperheen Krusbergin rahasto.

Laajennusosan täyttäminen eteni ja vuonna 1929 oli käsiteltävänä puutarhuri Toivo Kanervon laatima suunnitelma hautausmaan laajennusosasta. Tätä ei kuitenkaan pidetty toteuttamiskelpoisena. Rakennusmestari J.R.Tuominen laati uuden ehdotuksen laajennusosan käytöstä, joka pienin täydennyksin hyväksyttiin.

5.3. Laajennusosan pohjoispuolen käyttöönotto 1937

Hautausmaan ensimmäistä laajennusosaa alettiin kunnostaa hautausmaakäyttöön jo 1920-luvulla. Alueelle ajettiin hiekkaa ja soraa vuosikautia, jotta se saatiin hautausmaaksi sopivaan kuntoon. Hautausmaan ensimmäinen laajennusvaihe otettiin käyttöön vuonna 1937. Alue käsitti nykyisen hautausmaan osastot C ja D. Loppuosa vuonna 1922 hankitusta alueesta vuokrattiin viljeltäväksi.

Samana vuonna 1937 hautausmaalle rakennettiin kalustoa varten säilytyskoppi, jonka suunnitteli rakennusmestari J.R.Tuominen ja rakensi hauturi K.J.Aalto. Säilytysrakennus purettiin 1979 ja luovutettiin Toijalan eräveikoille.

Akaan kirkkovaltuusto oli syksyllä 1936 varannut hautausmaan vanhasta osasta (B11) alueen "seurakunnan erikoistarpeita varten". Mahdollisesti tarkoituksena oli, että alueelle tulisi paikkakunnan merkkihenkilöitten hautoja. Syksyllä 1939 alue jouduttiin ottamaan muuhun käyttöön. Alueelle perustettiin talvi- ja jatkosodan myötä sankarihautausmaa. Sankarihautausmaata on käsitelty erikseen raportin osassa "Yhteismuistomerkit".

Hautausmaan täytyminen tuli eteen jo sodan aikana, 1940-luvulla. Hautausmaalla päätettiin ottaa käyttöön syvähaudaus uusilla haudoilla 1944. Vuonna 1947 syvähaudasta suositeltiin jo kaikissa hautapaikoissa, joissa se oli mahdollista.

5.4. Laajennusosan eteläpuolen käyttöönotto 1955

Hautausmaan toinen laajennusvaihe eli nykyinen osasto E otettiin käyttöön vuonna 1955. Metsolan palstasta 1920-luvun alussa hankittu alue oli tähän asti ollut vuokralla peltomaana. Alueen palauduttua seurakunnalle, sitä alettiin kunnostaa hautausmaakäyttöön. Kirkkovaltuusto antoi hautausmaan vanhan ja uuden osan kartoitustehtävän Pauli Salolle vuonna 1954. Piispa Elis Gideon Gulin vihki uuden alueen käyttöön 30.5.1955.

Akaan hautausmaalle alettiin suunnitella uuden, nykyajan vaatimukset täyttävän kappelin rakentamista 1960-luvun alussa. Kappelin suunnittelusta järjestettiin kilpailu kolmen arkkitehdin kesken. Kilpailun voitti arkkitehti Mikael Nordenswanin ehdotus "Saatto". Kappeli rakennettiin hautausmaan itäpuolelle 1964-65. Uutta kappelia on käsitelty tarkemmin raportin osiossa "Rakennukset".

Hautausmaan itäpuolella on vuonna 1978 valmistunut huoltorakennus. Rakennuksessa sijaitsevat hautausoimisto, huoltotilat ja kalustotilat. Huoltorakennuksen suunnitteli Insinööritoimisto Tuomo Penttilä Valkeakoskelta. Rakennusta ei käsitellä tarkemmin inventoinnissa.

5.5. Toisen laajennusosan hankinta 1975 ja käyttöönotto 1984

Hautausmaan toinen laajennusosa hankittiin pitkien neuvottelujen jälkeen Toijalan kauppalaalta vuonna 1975. Myös tälle laajennusosalle tuotiin runsaasti täyttömaata. Toinen laajennusosa kattaa nykyisen hautausmaan eteläpäädyn, osastot F ja G.

Toisen laajennusosan suunnittelijaksi valittiin hortonomi Ahti Pakarinen. Hautausmaa-alueen perustamistoimet ja uudet paikoitusalueet valmistuivat 1980. Seurakuntapuutarhuri Pekka Valve laati hautausmaan käyttösuunnitelman 1983. Toinen laajennusosa vihittiin käyttöön 7.10.1984, vihkipäivänä toimi lääninrovasti Antti Lehtipuu.

6. INVENTOINTI 2016

Akaan hautausmaa sijaitsee Sontulantien varrella, Toijalan keskustan lounaispuolella. Toijalan kirkolta on hautausmaalle matkaa alle kilometri. Hautausmaa sijaitsee etelään suuntaavassa rinteessä. Alueen pohjoispuolella on Sontulantie ja itäpuolelta kulkee Jussintie. Lähiympäristössä on rauhallista omakotitaloaluetta, puistoja ja metsää.

Hautausmaainventoinnissa käytiin läpi hautausmaan pohjoispuoli, osastot A-D. Osastojen erityispiirteistä on kuvaliite raportin lopussa.

6.1. OSASTO A

Akaan hautausmaan osasto A sijaitsee hautausmaan pohjoissivulla. Alue muodostaa yhdessä osaston B kanssa hautausmaan vanhimman osan. Osasto A jakautuu neljään lohkoksi 1-4. Lohko A1 sijaitsee osaston länsipäässä, siitä itään on lohko A2, jonka keskellä kulkee hautausmaan pääkäytävä. Lohkot A3 ja A4 ovat osaston itäpäässä.

Osastoa rajaa idässä, pohjoisessa ja lännessä kivimuuri ja etelässä käytävä. Kivimuurin pohjoissivun keskellä on hautausmaan pääsisäänkäynti, koristeellinen rautaportti. Hautausmaan portilta lähtee pohjois-eteläsuuntainen pääkäytävä, joka johtaa kohti vanhaa kappelia ja jakaa hautausmaan pohjoisosan kahteen puoliskoon.

Osaston A pohjoismuuria vasten nojaa viitisentoista käytöstä poistettua muistomerkkiä. Useissa muistomerkeissä lukee vainajan ammatti tai muistolause. Muistomerkkeihin liittyy paikallishistoriallista arvoa ja tietoa, mm. paikkakunnan ensimmäisen poliisin ja tunnetun opettajan muistomerkit.

A INVENTOIDUT MUISTOMERKIT

Osaston A hautaukset on aloitettu 1890-luvulla alueen länsireunasta kohti pohjoista. Osasto oli alun perin varattu sukuhaudoille. Sinne haudattiin paikkakunnan vauraimpia ja talollisia. Alueella on edelleen runsaasti 1900-luvun alun muistomerkkejä ja suurikokoisia sukuhautoja. Osastosta A inventoitiin yhteensä 32 muistomerkkiä.

Osastossa A oli 11.4.2013 kuulutettuja muistomerkkejä 26 kpl. Kaikki osaston kuulutetut muistomerkit on inventoitu. Kuulutetuista muistomerkeistä nousi esille 1900-luvun alkupuolen pystymuistomerkkien suhteellisen suuri määrä. Koko osastolla A kuulutetuissa muistomerkeissä on 20 pystymuistomerkkiä ja 6 vaakamuistomerkkiä. Nämä muistomerkit ovat hautausmaan vanhalle osalle leimallisia ja ovat säilyttäneet selvästi näkyvän aseman vain osastossa A. Olisi suositeltavaa, että osaston A1 nykyinen yleisilme pyritäisiin säilyttämään. Erytishuomioon kuulutetuista nousevat muistomerkit A2_06_97 Åhlman, joka on yksi kolmesta hautausmaalla olevasta viime vuosisadan vaihteen rautaristeistä sekä A1_09_162 Ranta, joka on yksi hautausmaan kolmesta ketjulla rajatusta hauta-alueesta.

Osastossa on säilyneisiin hautausmaan vanhimman kerroksen, 1890-luvun muistomerkkeihin tulisi kiinnittää jatkossa erityistä huomiota. Osastossa A on seitsemän itsenäistä 1890-luvun muistomerkkiä, joista kolme on kuulutettujen joukossa. Näiden lisäksi on uusia hautoja, joilla on säilytetty saman suvun vanha muistomerkki uusien vieressä. Koko hautausmaalla on säilynyt vain kolmesta 1890-luvun muistomerkkiä. Myös 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen muistomerkkien säilyvyyttä hautausmaalla on syytä seurata.

Osasto A on kokonaisuudessaan kulttuurihistoriallisesti arvokas. Se kertoo monipuolisesti paikkakunnan historiasta. Osastolta löytyy useiden paikkakunnalla merkittävien kartanonomistajien, talollisten ja yhteiskunnallisessa toiminnassa aktiivisesti mukana olleiden henkilöiden ja sukujen hautapaikkoja. Muistomerkeissä on usein mainittu haudatun arvo tai ammatti. Osastossa näkyy myös hyvin esim. Hämeenlinna-Tampere välisen rautatien rakentaminen 1876 ja Toijalan uusi asema rautatieliikenteen solmukohtana. Useissa muistomerkeissä sekä osastossa A että B on mainittu rautatieläisten ammatteja. Osassa muistomerkeistä on mainittu myös kiviveistämön nimi.

Tyypillistä osaston A länsipuolelle, osastoille A1 ja A2 ovat 1910-20 -luvun sirot, kiviset pystymuistomerkit. Osasto A1 on hautausmaalla ainoa, jossa pystykiviä on enemmän kuin vaakakiviä. Yleisilmeeltään osasto A on vihreä ja rauhallinen. Tunnelmaan vaikuttavat korkeat puu ja iäkkäät pystymuistomerkit. Osastossa on säilynyt hyvin vanhan osan ilmapiiri ja ulkoasu.

Osaston A ja B muistomerkit kuuluvat hautausmaan vanhimpaan kerrokseen, joten luonnollisesti muistomerkkien hoito on epävarmempaa. Hautapaikat on aikanaan myyty ns. ikuisella hoidolla, mikä on nykyoloissa ja seurakunnan käytössä olevien resurssien puitteissa mahdotonta toteuttaa. Hautausmaan kerroksisuuden ja kulttuurihistoriallisen arvojen säilyttämiseksi olisi suositeltavaa varjella osaston yleisilmettä. Lähes kaikkiin kuulutettuihin muistomerkkeihin liittyy paikallishistoriallista tietoa tai muuta erityisarvoa.

6.2. OSASTO B

Akaan hautausmaan osasto B sijaitsee hautausmaan pohjoisosassa. Itä-länsisuunnassa pitkänomainen osasto asettuu osasto A:n eteläpuolelle ja on hautausmaan vanhinta, alkuperäistä maa-aluetta. Osasto rajautuu idässä ja lännessä hautausmaata reunustavaan kivimuuriin. Osasto sisältää alanumerot B5, B6, B9, B10, B11 ja B12.

Hautausmaan pohjois-eteläsuuntainen pääkäytävä johtaa Sontulantien portilta kohti vanhaa kappelia ja jakaa osaston B kahteen puoliskoon. Käytävän molemmin puolin kasvaa korkeita havu- ja lehtipuita. Osaston läpi kulkevan pääkäytävän eteläpäädyssä on näyttäviä sukuhautoja. Pääkäytävän itäpuolen alaosa lähellä kappelia on varattu kirkollisille hautauksille.

Hautausmaan Vanha kappeli (1928) sijaitsee osaston B eteläreunalla, osaston keskivaiheilla. Osaston B itäosassa sijaitsevat sankarimuistomerkki, sankarihautausmaa ja Karjalaan jääneiden muistomerkki (osasto B11). Osaston keskivaiheilla on Valkoisten muistomerkki ja Viron vapaustaiteluun osallistuneiden muistomerkki (B9). Vanha kappeli ja yhteismuistomerkit on inventoitu erikseen, kts. raportti.

Osaston läntistä kivimuuria vasten nojaa muutamia käytöstä poistettuja muistomerkkejä. Näiden joukossa on pieni risti vuodelta 1890. Lapsena kuolleen vainajan nimi, synnyin -ja kuolinpäivä on ristissä luettavissa. Risti on hautausmaan vanhin muistomerkki yhdessä Sepänleski Mikontyttären kanssa. Haudattu on Gustaf Adolf Lintunen 9.11.1887-9.11.1890. Lintusen muistomerkki on arvokas risti hautausmaan ensimmäiseltä käyttövuodelta. Muistomerkki suositellaan säilytettäväksi hautausmaalla. Kts. toimenpidesuosituksen ja Liite 1890-luvun muistomerkit.

B INVENTOIDUT MUISTOMERKIT

Osastosta B inventoitiin tarkemmin 11 muistomerkkiä.

Osastossa B oli 11.4.2013 kuulutettuja muistomerkkejä 32 kpl. Kaikki kuulutetut muistomerkit käytiin inventoinnissa läpi ja valokuvattiin. Suurin osa kuulutetuista muistomerkeistä oli reunakivellisiä hautapaikkoja, joissa oli matkalaukkumallin vaakakivi. Osastosta B inventoitiin tarkemmin neljä kuulutettua muistomerkkiä, mm. Halmeen sukuhaudat. Kuulutettujen muistomerkkien lisäksi osastosta inventoitiin tutkimukseen varatun ajan puitteissa muutamia kulttuurihistoriallisesti merkittäviä muistomerkkejä ja kaikki 1890-luvun muistomerkit.

Osasto B:ssä sijaitsee hautausmaan vanhin hautaus, Sepänleski Kreeta Mikontytär 1880-1890. Muistomerkki sijaitsee paikassa B6_01_020. Muistomerkki on hautausmaalla erittäin harvinainen rautaristi. Muistomerkin lähellä on kaksi muuta 1890-luvun hautamuistomerkkiä. Osastossa B on yhteensä kuusi 1890-luvun muistomerkkiä, jotka kaikki inventoitiin.

Yksittäisiä kiinnostavia muistomerkkejä osastossa B ovat paikallisten yrittäjien, mm. tapettitehtaiden ja kaidetehtaan perustajien muistomerkit sekä rautatieläisten muistomerkit, samoin kuin osastossa A. Muistomerkit kertovat hyvin teollisuuden kehittymisestä paikkakunnalla. Osastossa B on myös muistomerkki, jossa lukee vain ”Äiti” ja jota voidaan pitää paikallisesti tärkeänä muistelukohteena ja symboliarvoa omaavana muistokivenä.

Osaston länsipäässä on säilynyt 1920-30 -luvun muistomerkkejä ja itäpuolella lähinnä 1930-luvun jälkeen tehtyjä hautauksia. Osastoa B leimaavat jyrkkä etelään viettävä rinne porrastettuine hautapaikkoineen, koilliskulmassa oleva sankarihautausmaa ja yhteismuistomerkit sekä eteläreunalla sijaitseva vanha kappeli. Osaston länsipäädyn suuret männyt varjostavat kauniisti aluetta ja kertovat hautausmaan iästä.

6.3. OSASTO C

Osasto C on hautausmaan ensimmäistä laajennusosaa. Laajennusosa hankittiin vuonna 1922 ja alettiin kunnostaa hautausmaaksi sopivaan kuntoon. Alue sijaitsi poikkeuksellisen jyrkässä etelärinteessä. Kunnostustoimet kestivät pitkään. Maata ajettiin vuosina 1922-1937. Nykyinen osasto C vihittiin käyttöön 1937.

Osasto C sijaitsee hautausmaan itäpuolella. Se rajautuu pohjoisessa vanhan kappelin pohjoispuolitse kulkevaan itä-länsisuuntaiseen käytävään. Idässä rajana on hautausmaan itäsvun käytävä ja lännessä osastojen C ja D välinen pitkä, kuusien reunustama pohjois-eteläsuuntainen käytävä. Etelässä osasto rajautuu osastoon E. Osasto jakautuu kolmeen itä-länsisuuntaiseen kapeaan alaosaan C1, C2 ja C3.

Koko osasto C sijaitsee jyrkässä etelään suuntaavassa rinteessä. Osaston yleisilmettä leimaavat hautausmaiden reunakiveykset, jotka laskevat rytmillisesti pohjois-eteläsuunnassa. Osaston hautaukset ovat pääosin 1940-1960-luvulta. Muistomerkit ovat harmaagraniittisia ja punagraniittisia matkalaukkumallin vaakakiviä.

Osaston C länsipäädyssä, hautausmaan keskivaiheilla sijaitsee Muualle haudattujen muistomerkki (C1) ja Punaisten puolella taistelleiden ja kaatuneiden muistomerkki (C2). Yhteismuistomerkit on inventoitu erikseen, kts. inventointiraportti.

Osastossa oli 11.4.2013 kuulutettuja muistomerkkejä 12 kpl. Muistomerkit käytiin inventoinnissa läpi ja valokuvattiin. Lähes kaikki kuulutetut muistomerkit olivat reunakivettyjä ja niissä oli matkalaukkumallin vaakakivi muistomerkkinä. Muistomerkeistä ei noussut esille hautausmaan kulttuurihistorian, kerrostuneisuuden, kertovuuden tai paikallishistorian kannalta erityisen merkittäviä hautauksia.

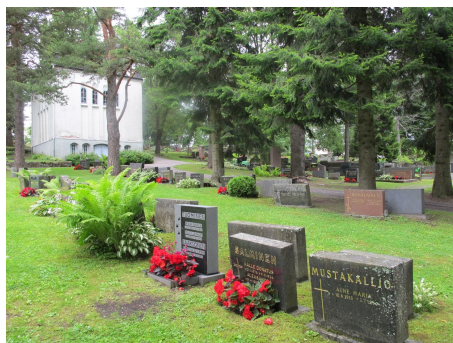
6.4. OSASTO D

Osasto D on osa hautausmaan vuonna 1922 hankittua ensimmäistä laajennusosaa. Rivihauta-alue otettiin käyttöön vuonna 1937. Osasto D sijaitsee hautausmaan länsipuolella. Osaston pohjoispäädyssä on vuonna 1989 perustettu Tuhkarinne, anonyymien hautausmaa. Paikalla on aiemmin ollut kansalaissodan aikainen teloituspaiikka. Idässä osastoa D rajaa vanhalta kappelilta etelään johtava kuusikuja. Etelässä on osasto E ja länsipuolella on hautausmaan läntinen reunakäytävä.

Yleisilmeeltään osasto D poikkeaa hautausmaan pohjoisemmista osastoista. Osastoja A, B ja C leimaavat korkea puusto, osin hyvin jyrkkä rinne ja hautapaikkojen porrastuvat reunakiveykset. Näissä osastoissa on hyvin vehreä ja ”vanha” tunnelma.

Osasto D on hieman etelään viettävä nurmikenttä, johon tulee paljon valoa. Hautausmaan länsisivulla alue on ilta-auringon puolella. Osaston muistomerkeissä on suosittu pieniä, matalia muistokiviä. Joukossa on muutama risti. Hautaukset ovat ajalta 1937-2015. Suurimman eron muihin inventoituihin osastoihin tekee reunakiveysten puuttuminen ja korkeiden puiden poissaolo.

Osastossa D on 12 kpl kuulutettua muistomerkkiä, jotka käytiin inventoinnissa läpi ja valokuvattiin. Kuulutetut muistomerkit ovat pääosin suorakulmaisia vaakakiviä, ns. matkalaukkumallia. Joukossa oli muutama maassa makaava laatta. Muistomerkit olivat pääosin 1940-60 -luvulta ja niihin ei inventoinnin puitteissa löytynyt erityisiä paikallishistoriallisia, kulttuurihistoriallisia ym. tietoja.

Osasto D. Taustalla Vanha kappeli ja osaston itäreunan kuusikäytävä

7. TOIMENPIDESUOSITUKSET

Akaan hautausmaan inventoinnissa keskityttiin hautausmaan vanhaan osaan ja etenkin osastoon A, josta inventoitiin kaikki kuulutetut muistomerkit. Näiden lisäksi inventoitiin muutamia kulttuurihistoriallisesti merkittäviä muistomerkkejä ja hautausmaalla säilyneet 1890-luvun muistomerkit osastoista A ja B. Inventoidut muistomerkit on listattu erillisessä liitteessä, johon on merkitty kuulutetut muistomerkit, joita suositellaan seurakunnan hoidettavaksi.

Akaan hautausmaan vanhimasta kerroksesta, eli 1890-luvulta, on hautausmaalla erittäin harvoja muistomerkkejä. Osastoissa A1, A2, B5 ja B6 on säilynyt kolmesta 1890-luvun muistomerkkiä. Näiden lisäksi joissakin hautakivissä on tietoja vanhoista hautauksista, tai vanha hautakivi on säilytetty uudella saman suvun haudalla. Kaikki 1890-luvun muistomerkit suositellaan säilytettäväksi alkuperäisillä paikoillaan ja tarpeen vaatiessa seurakunnan hoidossa. Hautausmaan vanhimmat muistomerkit on luetteloitu kuvineen erillisessä liitteessä. Muistomerkkien joukossa on kuulutettuja ja seurakunnalle palautuneita muistomerkkejä.

Hautausmaan länsimuurin luona on pieni risti, joka on vuodelta 1890. Muistomerkki on hautausmaan vanhin yhdessä Kreetta Mikontyttären ristin kanssa. Pieni risti on siirretty alkuperäiseltä paikaltaan. Risti on ollut Gustaf Adolf Lintusen 9.11.1887-9.11.1890 haudalla. Muistomerkki tulisi säilyttää hautausmaalla ja mikäli alkuperäinen hautapaikka on löydettävissä, voisi harkita muistomerkin palautusta. Myös sijoitus Kreetta Mikontyttären muistomerkin läheisyyteen. Ennen mahdollista palautusta suositellaan yhteydenottoa Pirkkanmaan maakuntamuseon maakuntamuseotutkijaan. Kts. Liite 1890-luvun muistomerkit.

Inventoiduista muistomerkeistä useimmat olivat 1900-luvun alun muistomerkkejä. Muistomerkeille on tyypillistä siro, korkea pystykivi ja muistomerkissä mainittu vainajan ammattinimike. Suurin osa osaston A inventoiduista muistomerkeistä sisältää monipuolisesti kulttuuri- ja paikallishistoriallisia arvoja ja on syytä säilyttää hautausmaalla. Muistomerkkeihin liittyy monipuolista perinnetietoa ja niihin on löydettävissä paikallishistoriallista taustaa.

Useille muistomerkeille on aikanaan tehty ikuinen hoitosopimus, jota ei käytännön kannalta enää ole mahdollista noudattaa. Sopimuksen hengen mukaisesti olisi kuitenkin syytä säilyttää hautausmaalla eri aikakausien muistomerkkejä. Nykyisessä tilanteessa etenkin 1890-luvun ja myös 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenten (1900-1920) muistomerkkien säilyminen hautausmaalla tulee turvata. Hautausmaan vanhin historiallinen kerrostuma on selvästi painottunut osastoon A.

Hautausmaalla on kolme rautaista ristiä, jotka ovat alkuperäisillä paikoillaan. Nämä ovat vanhin hautaus B6_01_020 vanhan osan lounaskulmassa (1890), hautausmaan pääportin lähetyvillä sijaitseva kuulutettu muistomerkki (A2_07_097) vuodelta 1902 ja osastossa A2 uudella haudalla säilytetty risti vuodelta 1898. Rautaristit ovat olleet aikanaan erittäin yleinen muistomerkkityyppi ja mainitut kolme alkuperäistä ristiä tulisi säilyttää hautausmaalla. Näiden lisäksi on yksi vanha risti, joka on otettu uusiokäyttöön osastossa A1. Risti on ollut aiemmin Akaan hautausmaalla tilallisen haudalla.

Hautausmaalla on kolme ketjuhautaa. Kaksi näistä on suuria sukuhautoja (Ahonius, Ylppö) ja seurakunnan hoidossa. Kolmas pienikokoinen ketjuhautaus on kuulutettujen joukossa. Ketjuhaudat suositellaan säilytettäväksi hautausmaalla.

Muutamissa inventoiduissa muistomerkeissä löytyi muistokiven valmistajan tiedot. Myös tämä tieto lisää muistomerkin informaatioarvoa. Muistomerkeissä oli tietoja mm. paikallisten kiviseurakuntien tekemistä hautakivistä.

Moneen muistomerkkiin liittyy paikallishistoriallista tietoa, joka on säilynyt paikallisessa kertomusperinteessä ja jota ei ole aina kirjattu ylös. Yksi esimerkki paikallistiedosta oli punaisten puolella taistelleen ja Akaan hautausmaan muurin luona teloitetun Roosa Lehtosen (1891-1918) henkilöhistoria. Muistomerkki sijaitsee paikassa A4_06_098.

Samoin koskettava ja paikallishistoriallisesti arvokas muistomerkki on pieni muistokivi, jossa on kaiverrettuna sana "Äiti" (B5_08_156A). Muistomerkki on Akaan seurakunnan hoidossa. Muistomerkkin tausta saatiin selvitettyä yhteistyössä Akaan sukututkijoiden kanssa. Muistomerkki kuuluu paikkakunnalla tunnetulle henkilölle ja on arvokas muistelukohte.

Akaan hautausmaalla on melko vähän veistoksia ja reliefejä muistokivissä. Veistoksilla on hautausmaalla taide- ja tyylihistoriallista arvoa. Veistosmuistomerkit vaikuttavat hautausmaan esteettiseen ympäristöön. Inventoitujen joukossa ei ollut veistosmuistomerkkejä, mutta niiden säilyminen hautausmaalla on tärkeää.

Vanhaa hautausmaata ympäröivä kivimuuri on osin kasvillisuuden peitossa. Muurin kuntoa kannattaa tarkkailla jatkossa ja poistaa siitä epäsiistit ja voimakasjuuriset kasvit, jotka saattavat vahingoittaa muurin rakennetta.

Hautausmaalla on useita korkeita puita. Puuston säilyttäminen mahdollisuuksien mukaan on suositeltavaa. Etenkin sankarihaudan takana kasvava suuri kuusi ja pääkäytävän varrella kasvavat puut ovat olennainen osa hautausmaan ympäristöä. Vanhat, korkeat puut kertovat omalta osaltaan hautausmaan iästä ja ovat ympäristössä rauhoittava elementti.

Akaan hautausmaan yleisilme on erittäin hyvin hoidettu, harmoninen ja kaunis. Vanha osa, vanha kappeli ja etelärinteen porrastetut hautapaikat tuovat hautausmaalle sille ominaisen ilmeen ja tunnelman.

Osastoissa A, B ja C hautojen reunakivien säilyttämistä suositellaan. Reunakiveykset ovat alkuperäinen elementti suuressa osassa hautausmaata. Ne kertovat oman aikansa hautauskäytännöistä ja ovat käytännöllinen ratkaisu rinteessä sijaitsevalla hautausmaalla. Ne vaikuttavat erityisen voimakkaasti hautausmaan yleisilmeeseen.

Hautausmaakerrokset ovat arvokas tapa ylläpitää hautausmaahan liittyvää tietoa ja ennen kaikkea kerrottua perinnettä. Akaan hautausmaalla on pidetty hautausmaakerroksia ja niitä pidetään toivottavasti myös jatkossa. Koululaisia voisi pyytää mukaan kuulemaan paikallishistoriasta yhteistyössä opettajien kanssa. Hautausmaan pääportin tai infotaulun lähelle voisi laittaa lyhyen hautausmaan historiasta kertovan tekstin kuvineen. Hautausmaan historiasta kertova esite tai haudatuista kertova henkilöhistoriikki on myös hyvä keino säilyttää hautausmaan kulttuuriperintöä.

8. KÄYTÖSTÄ POISTETUT MUISTOMERKIT

Akaan hautausmaalla on käytöstä poistettuja hautakiviä hautausmaan osastossa A, pohjoismuurin luona nojallaan muuria vasten. Kiviä on noin viisitoista. Muutamia muistomerkkejä on myös länsimuurin luona osastossa B, aivan lähellä vanhinta hautausta B6_01_020. Hautausmaan käytöstä poistettuja muistokiviä on viety lähellä olevan lammen luo, hautausmaan ulkopuolelle.

Käytöstä poistuneiden hautamuistomerkkien käytöstä ei ole tehty tutkimusta tai selkeää ohjeistusta. Kirkkohallituksella ei ole koottua tietoa seurakuntien käytännöistä. Muistomerkkien siirrettyä seurakunnan haltuun on niitä mm. haudattu maahan, poistettu murskaamalla soraksi tai säilytetty esim. hautausmaan reunamilla paikoilla, joihin ei tehdä hautauksia. Muistomerkkejä ja reunakiviä on myyty uudelleen käyttöä varten esim. Forssan seurakunnassa (2011).

Muistomerkkien poisto ja hävittäminen on monelle seurakuntalaiselle tunteita nostava asia. Vanhat muistomerkit ovat usein esteettisesti kauniita, niissä on tietoja vainajan ammatista ja muistolauseita, jotka koskettavat ja herättävät ajatuksia, vaikka tarkempaa tietoa vainajasta ei enää löytyisi. Varsinkin pienellä paikkakunnalla vainajan tietojen selvittäminen saattaa tuoda esiin esim. paikkakunnan historiaa, joka on ollut unohduksissa mutta jolla on edelleen yleistä merkitystä paikallisille. Vanhojen muistomerkkien hoito ja säilyminen alkuperäisillä paikoillaan on aina ensisijainen vaihtoehto.

Museoviraston julkaisussa "Hautamuistomerkkien hoito" (2003) käsitellään vanhojen käytöstä poistuneiden hautakivien uudelleen käyttöä. Sukuhautoilla muistomerkkiin voi kiinnittää uudet tiedot esim. metallilaatassa, jolloin alkuperäiset haudattujen tiedot säilyvät muistomerkissä. Tämä sopii muistomerkkeihin, jotka pysyvät saman suvun käytössä.

Ellei muistomerkillä ole löytynyt erityistä kulttuuri- tai paikallishistoriallista taustaa tai ympäristöarvoa, voidaan poiston sijasta harkita uudelleenkäyttöä. Muistomerkki voidaan ottaa uudelleen käyttöön hiomalla vanha nimi pois ja tilalle kirjoitetaan uudet tiedot. Hautamuistomerkin muoto ja koristelut säilyvät ennallaan, jolloin muistomerkin ikä näkyy. Tätä käyttötapaa tulee kysymykseen, ellei muuta säilytystapaa löydy ja muistomerkillä on erityistä ympäristöarvoa, esim. kookas sukuhauta.

Kirkkohallituksen suosituksena käytöstä poistuneille muistomerkeille on uudelleenkäyttö ja kierrätys. Etenkin nykyisin tuhkausten yleistyessä hautausmuotona, vanhoja sukuhautoja voidaan käyttää uudelleen uurnahautapaikkoina. Jos muistomerkki joudutaan poistamaan, tulee se tehdä haudatun arvoa kunnioittaen. Muistomerkkien hautausta maahan ei suositella, vaan mieluummin käyttöä kierrätyksessä.

Muistomerkkien uudelleenkäyttöä voidaan pitää perusteltuna silloin, kun vanhan kiven tai ristin käytöllä pidetään yllä alueen yleisilmettä. Vanhoja muistomerkkejä ei suositella laitettavaksi uusille hautausmaan alueille ilman erityistä syytä.

Akaan hautausmaan käytöstä poistetut muistomerkit, jotka on siirretty osastojen A ja B muurin viereen, suositellaan säilytettäväksi nykyisillä paikoillaan. Jatkossa muistomerkkien ensisijainen sijaintipaikka on alkuperäinen hautapaikka. Muistomerkkejä poistettaessa suositellaan niiden uudelleenkäyttöä ja kierrätystä harkinnan mukaan tai murskaamista. Muistomerkkejä poistettaessa ja uudelleen käyttöä harkittaessa on suositeltavaa olla yhteydessä maakuntamuseoon.

KIRJALLISET LÄHTEET

Akaan kaupunki - Toijalan rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema, FCG Planeko Oy 2009

Akaan historia - Toijala, Kylmäkoski, Viiala I ja II, Seppo Suvanto 1954

Hautamuistomerkkien hoito, Museoviraston julkaisu 2003

Hautausmaiden inventointiopas, Museoviraston julkaisu 2015

SUULLISET LÄHTEET

Ent. kirkkoherra Sauli Turja

Srk puutarhuri Paula Pastell

Akaa-seura, Sinikka Soljamo

Akaan seudun sukututkijat, Pekka Ahlfors

Valkeakosken sanomat, Juhani Valli